

TIDINGE VAN DIE GOUDE

Mededelingenblad Oudheidkundige Kring "Die Goude"

Redactie:
Jaap Rebel, Henny van Dolder-de Wit,
Paul Abels, Nico Habermehl
Redactieadres: Westhaven 43,
2801 PL Gouda

Jaargang 11 | No. 1 - Januari 1993

Secretariaat:
Zoutmanstraat 64,
2806 XD Gouda (tel. 01820-16943).
penningmeester/ledenadministratie:
R. F. Stijnis, Vlietenburg 32,
2804 W T Gouda (tel. 01820-32278).

Postrekening nr. 39.70.93, t.n.v. "Die Goude", Gouda

EEN GEMISTE ERFENIS. DE GEVOLGEN VAN HET ONGELUKKIGE HUWELIJK VAN BURGEMEESTER GOVERT SUYS

C. J. W. van Meurs RA

Inleiding

In het begin van het jaar 1756 overleed de oud-burgemeester en raad van de stad Gouda mr. Govert Suys. Hij liet geen vrouw of kinderen na. Govert Suys was de tweede burgemeester van Gouda van die naam en de derde burgemeester van Gouda die de naam Suys droeg. Zijn grootvader Govert werd op 28 november 1664 poorter van Gouda. Hij stierf in 1671 als burgemeester. Uit zijn huwelijk met Susanna Hoebeek zijn drie kinderen bekend:

Maria, gehuwd met Gijsbert Cincq;
Margaretha, gehuwd met Hendrik Barry;
Johan, gehuwd met Kapelle Clementia Bokhoven.

Johan Suys begon zijn loopbaan in 1677 als rentmeester van de gasthuisvaders. Nadat hij diverse andere functies binnen de overheid van Gouda bekleed had, werd hij in 1707 voor de eerste maal tot burgemeester van Gouda verkozen. Hij overleed in 1719 en werd 16 oktober 1719 in de St.-Janskerk te Gouda begraven, zijn vrouw en een zoon Govert nalatende.

Govert was in het jaar dat zijn vader stierf gehuwd met Johanna Cornelia, dochter van dr. Georgius Boudens. Slechts goed drie jaren duurde hun huwelijk. Op 13 november 1722

werd Johanna Cornelia in de St.-Janskerk te Gouda begraven. Kort voor haar overlijden schonk Johanna Cornelia het leven aan een dochter, Clementia Catharina, gedoopt 23 oktober 1722 te Gouda.

Het duurde zeven jaren voor Govert de stap zette om een tweede huwelijk aan te gaan. Op 15 mei 1729 trouwde hij met Catharina van Leeuwen, dochter van de burgemeester van Haastrecht Gerrit van Leeuwen en Catharina Amersfoort. Govert Suys, geboren in 1694, was toen 35 jaar en Catharina, geboren in 1704, had de leeftijd van 25 jaar. Uit het huwelijk van Govert en Catharina kwamen (tenminste) drie kinderen voort:

Johannes, gedoopt 24 januari 1731, begraven 18 september 1741,
Catharina, gedoopt 15 oktober 1732, begraven 25 november 1732;
Govert, gedoopt 22 januari 1738, begraven 18 juni 1742.

Dat er na 1738 geen kinderen van dit echtpaar geboren werden en de beide zonen kort na elkaar overleden, zijn gebeurtenissen, die mogelijk van grote invloed zijn geweest op het huwelijksleven van Govert en Catharina.

Catharina's verwachting

Toen Catharina in 1729 met Govert trouwde, was hij reeds meester in de rechten. In 1717 was hij te Leiden gepromoveerd. Zijn vader was burgemeester van Gouda geweest en zijn moeder beheerde de nalatenschap van haar man, Waarschijnlijk zorgde zij ervoor, dat haar zoon een zodanig inkomen had, dat hij daar naar zijn stand van kon leven, maar geen bokkesprongen kon maken. Catharina had zich, zoals zal blijken, een royaler leven voorgesteld. Vooral nadat Clementia Catharina de dochter van Govert uit zijn eerste huwelijk in 1740 was overleden, leek de toekomst er voor Catharina financieel florissant uit te gaan zien. Zou Kapella Clementia Bokhoven overlijden, dan zou haar vermogen geheel aan Govert en zijn kinderen en indirect aan Catharina toekomen. Eindelijk zou zij zich dan kunnen meten met de rijke vrouwen uit de Goudse regentenstand. Dat Catharina als moeder niet meer kon functioneren, hun laatste kind stierf in 1742, gevoegd bij de financiële perikelen van het echtpaar, deed het huwelijk op de klippen lopen. Op 23 september 1743 werd met toestemming van schepenen van Gouda het huwelijk ontbonden. Bijna acht jaren later overleed de moeder van Govert. Eerst toen beschikte hij over een groot vermogen.

Catharina en Govert gescheiden

Catharina had ondertussen Govert het leven zo zuur mogelijk gemaakt. In de akte van scheiding was de bepaling opgenomen, dat Govert alle andere (dit is, niet de door de vrouw bij huwelijk ingebrachte) goederen zou behouden, terwijl hij ook alle schulden van de vrouw tot zijn last zou nemen. De vrouw werd daarbij gevrijwaard van eventuele aanspraken van derden.

Uit eigen beweging had Govert bij het tekenen van de akte van scheiding en deling op 23 september 1743 - met welke akte de magistraat van Gouda van 1 oktober 1743 instemde - tot meerdere zekerheid van de vrouw in handen van de notaris en procureur Fredrik Luijt een losrentebrief ten laste van Holland en Westfriesland ten bedrage van f 10.000 gegeven. Aan Catharina van Leeuwen, als gescheiden vrouw van Govert Suys, werd door de notaris een renversaal (een document, dat een ander document vertegenwoordigt. In dit geval de rentebrief van f 10.000) afgegeven.

Doordat Govert bij het overlijden van zijn moeder haar enige erfgenaam was, was hij in staat al de schulden van zijn vrouw, tijdens het huwelijk ontstaan, te betalen. Hij vroeg zijn losrentebrief terug, omdat zekerheidstelling niet meer nodig was. Die losrentebrief kon hij echter alleen terugkrijgen als zijn ex-vrouw het ren-

versaal aan de notaris teruggaf. Gaf zij dit renversaal terug, dan gaf zij daarmee tevens te kennen, dat zij zich van alle schulden uit de huwelijksperiode bevrijd wist. In eerste instantie weigerde zij het renversaal terug te geven. Zij beweerde, dat nog niet alle schulden betaald zouden zijn. Via hun vertegenwoordigers werd overeengekomen, dat nogmaals per advertentie crediteuren verzocht werden zich te melden. Nadat daar geen reactie meer op kwam, bleek nu het renversaal niet terug gegeven te kunnen worden, omdat zij dit nooit zou hebben ontvangen.

Na een proces, dat zich uitstreckte over de periode december 1751 tot en met juli 1752, werd de zaak beëindigd, doordat de notaris van Govert onder ede verklaarde het renversaal ontvangen te hebben en de tegenpartij onder ede verklaarde zich geheel van schulden uit de huwelijksperiode bevrijd te weten. Schepenen van Gouda, dus de rechtbank, stemden met deze overeenkomst in en de losrentebrief werd aan Govert teruggegeven.

Direkt na zijn scheiding had Govert het gezamenlijk testament van hem en zijn vrouw Catharina van Leeuwen teniet gedaan door bij een nieuw testament zijn moeder tot zijn enige erfgenaam te benoemen. Door het overlijden van zijn moeder werd ook dit testament waarloos. Op 26 juni 1751 verving hij dit door een nieuw testament. Op enkele punten werd dit testament op 23 september en 27 december 1755 door hem gewijzigd, onder andere in verband met nieuwe omstandigheden. In ieder geval kwam de naam van zijn ex-vrouw in dit testament en de wijzigingen daarop, niet voor.

Catharina's plannen

Nadat Catharina van Leeuwen kennis had genomen van de inhoud van dit testament - de vraag is, hoe kon zij reeds op 11 februari 1756 door de notaris Gualtheren van der Colff te Rotterdam een afschrift van het testament laten maken? - stond zij op haar achterste benen. Zij ging ogenblikkelijk aan het werk om het de executeur van het testament, de notaris en procureur Fredrik Luijt, onmogelijk te maken het testament naar de bedoelingen van mr. Govert Suys uit te voeren.

Allereerst presenteerde zij zich als de weduwe van Govert Suys. Als zodanig eiste zij toegang tot het huis van wijlen haar man en eiste zij de helft van de nalatenschap op. Om de grootte vast te kunnen stellen, eiste zij, dat de notaris Fredrik Luijt, te zamen met haar vertegenwoordigers een gespecificeerde inventaris zouden maken. Bovendien eiste zij, dat Fredrik Luijt over zijn - volgens haar onrechtmatig - beheer rekening en verantwoording aan haar zou afleggen. Overeenkomstig de wens van de overledene

was Fredrik Luijt begonnen met het te gelde maken van delen van de boedel. Een advertentie in de 's-Gravenhaagse Woensdage Courant van 3 maart 1756 is daar een voorbeeld, van. Zich steeds voordoende als de weduwe Suys en daardoor rechthebbende op een deel van de erfenis, wist zij van de Provinciale Raad een bevel te verkrijgen, waardoor een volgende voorgenomen verkoping, aangekondigd bij advertenties van 24 mei en 3 juni 1756, niet door kon gaan. Haar eis, dat aan Fredrik Luijt een boete zou worden opgelegd ten behoeve van de hoge overheid, indien hij met verkopen zou doorgaan, werd echter niet ingewilligd. Fredrik Luijt liet het er natuurlijk niet bij zitten en hij bracht een tegenactie voor deze raad op gang. Zijn bedoeling was aan te tonen, dat Catharina niet de weduwe van Govert, maar zijn gescheiden vrouw was en dat zij geen enkel recht op welk deel van de boedel dan ook kon laten gelden. Overduidelijk was vastgesteld, dat het paar gescheiden was en dat door mr. Govert Suys aan alle voorwaarden van de scheidingsakte bij zijn leven voldaan was. Bovendien had Catharina, overeenkomstig de bepalingen in de akte van scheiding en deling, na de scheiding geheel voor haar eigen interesse gehandeld en gedaan. Speciaal had zij zich toegeëigend wat uit de nalatenschap van haar moeder aan haar toekwam. Haar moeder overleed op 11 december 1744.

De zaak tegen de executeur Luijt werd door Catharina tot voor de Hoge Raad doorgezet. Naarmate het proces voortgang vond, moeten partijen 'steeds feller tegenover elkaar zijn komen te staan. Steeds meer vuile was uit het huwelijksleven van Catharina en haar man, maar ook van Catharina in de periode na haar scheiding kwam naar buiten. Op 17 december 1756 werd door partijen een mondeling akkoord gesloten door het optreden van een bemiddelingscommissie uit de Hoge Raad. Fredrik Luijt kreeg toestemming om met de voorgenomen verkopen van roerende en onroerende goederen uit de boedel voort te gaan. Na de Kerstperiode zou het proces worden voortgezet alsof het verbaal akkoord er niet was geweest. Op 2 februari 1757 diende de zaak weer voor de Hoge Raad. Opnieuw formuleerde Catharina haar eerder genoemde eisen, waarbij zij "verscheidene calomnieuze, abusive en ten eenemaal irrelevante middelen" aanvoerde. De tegenpartij bepleitte uiteraard verwerping van haar eisen en haar veroordeling tot het betalen van de kosten van het geding en van verdere geleden schade. Op 20 mei 1758 heeft de Hoge Raad nog steeds niets beslist, maar de zaak is wel in staat van wijzen gekomen. Catharina ziet waarschijnlijk aankomen, dat zij in dit proces

niet zal krijgen wat zij eiste. Zij begint een nieuw proces.

Om te kunnen begrijpen waarom Catharina nu een proces aanspant tegen het weeshuis, het aalmoezeniershuis, de diakenen van de Nederlands Gereformeerde Gemeente en de weeskamer van Gouda moeten we eerst kennis nemen van de inhoud van het testament van Govert s u y s .

Goverts testament

In de eerste plaats bepaalde Govert dat zijn dode lichaam in de St.-Janskerk van Gouda moest worden begraven, daar waar ook zijn overleden vrouw en kinderen begraven waren. Deze graven, maar ook die waarin zijn ouders gelegd waren, mochten nooit geopend of geruimd worden. Indien de kerkmeesters deze voorwaarden zouden aanvaarden, verkregen zij een jaarlijks legaat van 12 gulden. In de vergadering van maandag 2 februari 1756 heeft de kerkeraad dit legaat aanvaard. Overigens ligt de grafsteen van mr. Govert Suys, naar het schrijver dezes voorkomt, niet meer op de oorspronkelijke plaats: Het oude zuidpand, de 19e laag, het vijfde graf.

Voorts kende Govert meerdere legaten toe aan personen, die op het moment van zijn overlijden bij hem 'in dienst waren en anders niet:

Aan Jacobal Garnaaij zijn dienstmaagd, een hofstede met ongeveer 12 morgen land, met nog een stukje land, groot ongeveer 7 hont, staande en gelegen onder de jurisdictie van Broek, Thuil en 't Weegje. Met beplanting en alles wat daar aard en nagelvast toe behoort. Zij zou dit zonder aftrek van belasting genieten. Na haar overlijden zou dit bezit vererven op Theunis de Ridder en zijn vrouw Maria Garnaaij of hun wettige afstammelingen bij plaatsvervanging;

Aan Elisabeth de Ridder, zijn andere dienstmaagd, een hofstede met ongeveer twee morgen land, gelegen onder de jurisdictie van de Willens, met het "oofthuis", liggende in de Korte Akkeren, buiten Gouda, met alle beplantingen en alles wat daar aard en nagelvast toe behoort; Aan ieder van zijn gediinstigen die bij zijn overlijden bij hem in dienst zouden zijn, een jaar na zijn overlijden en verder van jaar tot jaar, zo lang zij leefden, 250 Caroly gulden vrij van rechten, te zamen met een dubbele rouw "soo deftig als die onder luijden van fatsoen werd gegeven". En verder de vrije kost en inwoning in zijn huis met behoud van het overeengekomen huurloon gedurende een jaar en zes weken na zijn overlijden;

Aan Pieter de Ridder, Sara de Ridder en Sebilla de Ridder, ieder hun leven lang, ieder jaar 100 Caroly gulden vrij van rechten, te betalen als hiervoor;

Verder benoemde hij tot zijn enige en universele

erfgenamen: Adriaantie Bol en bij haar voor- overlijden haar wettige afstammelingen bij plaatsvervanging tot in het oneindige en bij staken, voor een vierde part; Francyntje Bol bejaarde dochter, mede voor een vierde part; Dirk van Steenbergen en Cornelis van Steenbergen, nagelaten kinderen van Yda Bol en Raas van Steenbergen, of bij vooroverlijden, hun wettige in leven zijnde afstammelingen bij plaatsvervanging tot in het oneindige of indien die niet gevonden worden, de langstlevende van de genoemde Dirk en Cornelis van Steenbergen of diens respectieve afstammelingen, eveneens voor een vierde part; en als laatste Hillegont van Waas, nagelaten dochter van Comelia van Leeuwen en Pieter van Waas, voor een gedeelte; Jacomina Goekoop, nagelaten dochter van Neelal van Leeuwen en Gerrit Goekoop, voor een gelijk deel; en het kind of de kinderen of de verdere afstammelingen van Cornelis van Leeuwen, in zijn leven predikant te Veen, te zamen voor een gelijk deel en bij vooroverlijden of bij het ontbreken van iemand van de genoemde respectievelijke erven, de wettige nakomelingen van deze persoon bij representatie tot in het oneindige en bij staken. Zouden ook die vooroverleden zijn, of niet bestaan, dan de langstlevende van de genoemde Hillegont van Waas, Jacomina Goekoop of het kind of de kinderen van de genoemde Cornelis van Leeuwen of hun respectieve afstammelingen, zoals aangegeven, voor het resterende vierde part.

Voorts beval Govert, dat zijn nalatenschap zo spoedig mogelijk te gelde zou worden gemaakt. In het oorspronkelijke testament, gedateerd 26 juni 1751, stelde hij tot executeur van zijn uiterste wil en tot administrateur van zijn nagelaten fideïcommissaire goederen (goederen waar de erfgenamen niet over kunnen beschikken, maar waar zij wel de opbrengsten van kunnen genieten) de weesmeesters van Gouda aan.

Bij de wijziging, die hij op 23 september 1755 in zijn testament aanbracht, nam hij de benoeming van de weesmeesters tot executeuren van zijn uiterste wil terug en wees hij de notaris Fredrik Luijt als executeur aan. Zijn roerende en onroerende goederen zouden moeten worden verkocht en het geld, dat deze liquidatie opbracht, moest na aftrek van de legaten en andere noodzakelijke betalingen, worden gebruikt tot aankoop van effecten tot last van het Gemeene Land van Holland of van de Unie (de Republiek van de Zeven Verenigde Provinciën). Wanneer dat gedaan was, dan moest dit effectenbezit in vier gelijke delen verdeeld worden. Deze vier delen of wel de gehele nalatenschap moest worden overgedragen aan de weeskamer van Gouda om daar onder de administratie van de weesmeesters - die als zodanig

en in de loon der tijden in functie zouden zijn, en die door hem, bij deze, daartoe werden verzocht - voor altijd "fideï commiss en restitutie subject" (wijzigt het onvervreembare bezit bijvoorbeeld door aflossing van uitgeleend geld, dan moet de oude toestand worden hersteld door opnieuw een gelijk bedrag rentegevend te beleggen) te zijn in ieder van de vierde parten op de wettige afstammelingen of van de afstammelingen van degenen, die in de eerste plaats als erfgenaam zijn aangewezen voor altijd, en altijd bij staken (personen behorende tot de stam van de oorspronkelijke erfgenaam). De revenuen, die uit de belegde vierdeparten voortkomen, zouden onder aftrek van de jaarlijkse legaten, personeelslasten en verschuldigde belastingen, een jaar na het overlijden van Govert moeten worden uitgekeerd aan de personen, die daar dan recht op hebben of hun afstammelingen. Zou één van de staken binnen een vierde part of een gedeelte van een vierde part uitgestorven zijn voor of na het overlijden van Govert, dan zou dat gedeelte vererven op het weeshuis voor de ene helft en op het aalmoezeniershuis voor de andere helft en wel ten behoeve van de personen, die door deze huizen werden onderhouden.

Bij een wijziging in zijn testament van 27 december 1755 heeft Govert het weeshuis en het aalmoezeniershuis opgedragen om van hetgeen zij uit zijn nalatenschap zouden krijgen een derde deel over te dragen aan de diakoniar-men van de Nederduits Gereformeerde Gemeente van Gouda.

Om weesmeesters gelegenheid te geven vast te stelfen, wie tot een deel van de erfenis gerechtigd was, bepaalde Govert, dat genoemde erfgenamen direct na zijn overlijden aan de weesmeesters van de stad Gouda hun geboortedata en de namen en geboortedata van hun wettige nakomelingen moesten opgeven. Voortaan moest dat ook, binnen een maand na de gebeurtenis onder vermelding van de woonplaats, gebeuren met de datum, van huwelijk, van overlijden en van de geboorte van een kind. Indien een erfgenaam niet aan deze voorwaarde zou voldoen of in twee achtereenvolgende jaren zijn aandeel niet in ontvangst zou hebben genomen of zou hebben laten nemen, dan moest worden aangenomen, dat deze erfgenaam zonder wettige nakomelingen was komen te overlijden en dat deze tak dan uitgestorven was. De erfgenaam of erfgenamen, die het verband van de fideï commiss zouden trachten te verbreken of daartoe hun toestemming zouden geven, zouden direkt ontferd worden en hun aandeel zou vervallen aan de genoemde drie instellingen ten behoeve van de door hen onderhouden personen. De weesmeesters moesten verder een register bijhouden om alle veran-

deringen, die zich onder de gerechtigde erfgenamen mochten voordoen, aan te tekenen.

Bij de wijzigingen, die Govert op de 27de december 1755 aanbracht, legateerde hij aan Sibilla de Ridder, net als aan de andere gediensigen een jaargeld van 250 Caroly guldens en een dubbele rouw, terwijl ook het eerder genoemde legaat van 100 gulden per jaar in stand bleef. Aan Jacoba Garbaaij legateerde hij nog een grafstede in de St.-Janskerk te Gouda. Telkens als één van de bedienden kwam te overlijden en er een jaargeld van 250 gulden vrijkwam, zou dit jaargeld ten goede komen aan de diakonie-armen. Bij het overlijden van de langst levende bediende werd dat in totaal een jaarbedrag van 1.000 gulden. Aan de notaris Fredrik Luijt legateerde hij zijn overdekte wagen met glazen te zamen met de kussens en zijn paarden met hun tuigen, stalgereedschappen en al het voer, dat bij zijn overlijden in voorraad zou zijn.

De nalatenschap

Gedateerd 19 maart 1756 is een inventaris opgemaakt, genoteerd door de notaris Fredrik Luijt volgens opgave van Jacoba Garbaaij, Elisabeth de Ridder en Meyndert Loos, bedienden van mr. Govert Suys en in zijn huis bij zijn overlijden woonachtig. Uit deze inventaris blijken de bezittingen en schulden van mr. Govert Suys. De inventaris is een boekwerk van 178 bladen van folio-formaat. In deze staat staan de volgende bezittingen vermeld:

Een huis en erf aan de noordzijde van de Turfmarkt te Gouda, door de overledene zelf bewoond;

Een huis en erf bij de St.-Jansbrugge, genaamd "Engeland" binnen Gouda. Voor twee jaren verhuurd aan Abraham Ysaks; Een stal en koetshuis in de Nieuwe Sak, strekkende tot achter op de Gemene Zijl, binnen Gouda. Door hem zelf gebruikt;

Een huisje en stalling aan de Holle op de hoek van de Scharrebiersteeg, verhuurd aan Steeven van Leijst;

Het oofthuis in de Korte Akkeren buiten Gouda, door de overledene zelf gebruikt (komt aan Elisabeth de Ridder);

In het Land van Steijn een hofstede met stenen huis, bouwhuis, koetshuis en stalling met schuren, hooiberg, boomgaard, moestuin en speelhuus aan de IJssel, getimmerte en plantage met 20 morgen land zo in de Lande van Steijn als onder Sluipwijk, verhuurd aan Jan Huygen Schinkel en Aagje de Vos, echtelieden, tot mei 1762;

In de Willens een huis en erf en een stuk weiland groot ongeveer 2 morgen zonder bebouwing, verhuurd aan Pieter Schalkwijk tot mei 1758 (komt aan Elisabeth de Ridder);

GOVERT SUYS

Getekend door burgemeester drs. K.F.O. James.

In Burgemeesters van Gouda, uitgave „Die Goude” 1963.

Onder Broek. Thuyl en 't Weerie een hofstede met huis, berg, schuur en boomgaard, een perceel hooi- en weiland groot 11 morgen en 3 hond en een perceel weiland groot 7 hond, alle percelen zonder bebouwing, verhuurd tot mei 1759 (komen aan Jacoba Garbaaij en zullen succederen op Theunis den Ridder en Maria Garbaaij, etcetera).

Daarna volgt op de pagina's 34 u t/m 71 een specificatie van zijn bezit aan effecten afkomstig van zijn moeder, in totaal bedragende 149.840 gulden en 6 stuivers.

Op de bladzijden 71v tot en met 77 het bezit aan effecten en schuldvorderingen, dat Govert zelf verworven heeft. Het totaal van zijn bezittingen aan effecten en schuldvorderingen komt daarmee op 167.940 gulden en 6 stuivers,

Op de bladzijden 77v tot en met 80v wordt een specificatie gegeven van de aanwezige binnen- en buitenlandse munten, penningen en medailles en enkele zilveren voorwerpen, waaronder een oud klein zilveren papleltje, dat voor één gulden aan Jacoba Garbaaij verkocht wordt. De totale waarde van deze collectie bedraagt 2.190 gulden, 4 stuivers en 2 penningen.

Daarnaast is er' nog ongemunt goud en zilver, dat door de zilversmit Jan Zonnevelt is gewogen (gewicht niet vermeld) en zijn er rariteiten en kleinigheden. Vervolgens op de pagina's 86v tot

en met 116v de inventaris van het huis waar Govert en zijn personeel in woonde. Daarna een opsomming van alle eigendomsbewijzen van het onroerende goed en andere belangrijke akten, onder andere de akte van scheiding en deling tussen Govert Suys en zijn huisvrouw Catharina van Leeuwen, van 23 september 1743, welke aanwezig bevonden zijn.

De inventaris van zijn bibliotheek beslaat de bladzijden 121 tot en met 150. Op de pagina's 150v tot en met 161 staan de goederen, die in de stal, in de tuin op de Korte Akkeren, op de plaats onder Broek, Thuyt en t'Weegie, op de plaats in het Land van Steijn en in de gebouwen aldaar aanwezig zijn.

De schulden, die op het moment van zijn overlijden bestonden en de kosten van de begrafenis staan beschreven op de bladzijden 160v tot en met 178. In totaal neemt de inventaris 300 bladzijden van het boekwerk in beslag.

Catharina mishandeld!

Zoals reeds vermeld, bleek uit de bepalingen van het testament, dat Govert niets van zijn bezit naliet aan zijn voormalige echtgenote Catharina van Leeuwen. Een paar belangrijke onroerende goederen gingen naar zijn dienstboden of naar de afstammelingen van deze gediensstigen, terwijl het weeshuis, het aalmozeniershuis en de diakonie-armen van de Nederlands Gereformeerde Gemeente van Gouda de uiteindelijke begunstigden van de rest zouden worden.

Maar hier probeert Catharina een spaak tussen het wiel te steken. Zij gaat nu Jacoba Garnaaij ten tonele voeren als de dienstmaagd, die haar meester verleid heeft en er de schuld van is, dat de verhouding tussen haar en haar man voortdurend slechter werd. Ja, zelfs zo slecht, dat hij haar voortdurend met vloeken en schelden, maar ook feitelijk mishandelde en zelfs naar het leven stond. Soms moest zij op haar hulpgeroep worden ontzet en moest zij zich zelfs door de vlucht aan dit gevaar onttrekken. Zij haalt er verschillende getuigen bij. Zij laat onder andere getuigen hun verklaringen, heimelijk, beëdigden voor de gezworenen van Gouderak, dus voor een andere rechter dan die waarvoor de zaak diende.

In één van deze verklaringen wordt verhaald, hoe een getuige door het zontje, dat nu niet meer in leven is, bij zijn moeder werd geroepen en daar zag dat de heer Suys met ontblote degen op zijn vrouw aanviel, zodat zij zich met een stoel moest weren en vervolgens uit het venster sprong. Volgens die getuige zou dat nooit gebeurd zijn, als de dienstmaagd Jacoba daar niet geweest was.

Een andere getuige verhaalde hoe mijnheer en mevrouw Suys 's zomers logeerden op de boer-

derij in de Lande van Steijn, totdat Jacoba kwam. Van toen af aan mishandelde Govert zijn vrouw en zond hij haar meermalen weg, waardoor zij genoodzaakt was naar haar moeder te vluchten. Op een keer gebeurde het, dat hij haar tot op de hooizolder achtervolgde. Zij riep: "Help hij komt met zijn blote degen". Getuige had toen een ladder tegen de hooizolder geplaatst, mevrouw was op de zolder geklommen en getuige had de ladder verstopt. Een knecht vertelde hoe hij in 1737 door mevrouw op de slaapkamer werd geroepen. "Chiel, hij wil mij telijf met zijn degen!". Chiel kwam binnen en ontwong hem de degen, waardoor hij niet verder kon gaan. Op een keer logeerde mijnheer en mevrouw op Steijn, toen de meid in de slaapkamer werd geroepen. Mevrouw liet zien, dat er een degen onder het hoofdkussen lag. Mevrouw vroeg toen aan haar man: "Wat meende je daarmee te doen Suysje?" Hij antwoordde: "Daar meende ik je vannacht de por mee te geven".

De ongetemde feeks

Ook de tegenpartij bracht zijn geschut in stelling. Jan Snelleman verklaarde, dat hij 6 à 7 jaren geleden in het dorp Moordrecht woonde naast de deur van Catharina van Leeuwen, de gescheiden huisvrouw van mr. Govert Suys. Zij maakte er een gewoonte van om dagelijks in zijn huis te komen en als zij dacht met hem alleen te zijn, kwam zij op zijn schoot zitten en tilde haar rokken hoog op en legde ze op zijn schouders, zo, dat indien hij uit schaamte zijn ogen niet had afgewend, hij haar naakte lichaam had gezien(!) Op een andere keer was dat nog eens gebeurd, terwijl zij onder het uiten van vuile taal te kennen gaf, "dat zij met hem haar lust wilde boeten". Meermalen heeft hij haar moeten afwijzen, zeggende, dat hij een vrouw had en dat haar man nog leefde. Waarop zij antwoordde: "Wel mijn man houdt het met de meid en dat zal ik hem betaald zetten".

Op 20 mei 1757 geeft Jacoba Garnaaij op vordering van Fredrik Luijt een verklaring af, die onder andere de volgende voorvallen vermeldt. Zij is in mei van het jaar 1742 ten huize van mr. Govert Suys en zijn vrouw Catharina van Leeuwen komen wonen. Aanstands heeft zij gezien, dat zij niet leefden in de eensgezindheid die het aan echtgenoten betaamd. Naar zij ontdekte, was het ongemakkelijke humeur van Catharina de oorzaak van dagelijkse geschillen. Zij scheen er behagen in te scheppen haar man lastig te vallen en te plagen. Het minste wat in het huishouden voorviel, was genoeg voor haar om onaangenaamheden te veroorzaken. Op een keer was er des nachts kwestie geweest tussen haar en haar man. Zij had daarop het venster open gegooid en had "Brand, brand,

brand!" geroepen. Een schipper, die daar met zijn schuit lag, en enige andere personen waren toegelopen en vroegen waar de brand was, waarop zij antwoordde: "Malle donder, dat is tussen mij en mijn vent!"

Een andere keer had Suys zijn vrouw verzocht een paar ribbetjes kousen voor hem te breien, zij antwoordde: "Dat verdoem ik!" Waarna zij haar man uitjouwde door het zingen van het liedje: "Kijk er eens wat een man is dat, ziet er eens wat een benen. Onder en boven even dik, enzovoorts". Dit leidde tot verdere twisten, waarop zij in gramschap en woede zei, dat zij van hem af wilde en naar de procureur Cornelis Swaenenburg zou gaan. Suys raadde haar aan, dat niet te doen, omdat zij zich dan in grote zorgen zou bevinden.

Voorts had Catharina de gewoonte om, wanneer er gekrakeel was geweest, zich brutaal en onbehouwen aan te stellen en zodanige bordeeltaal uit te slaan, dat de eerbaarheid niet toestaat, die hier te herhalen.

Terwijl zij bij de echtelieden Suys in dienst was, is de vader van Catharina overleden. Catharina heeft niet nagelaten haar man dagelijks toe te voegen, dat zij, nu haar vader was overleden, van hem wilde scheiden en wel voor haar moeder overleed, zodat hij, Suys, niet in haar moeders boedel zou komen, maar dat zij hem in zijn blote k... zou laten zitten. Daarop ontstonden verder twisten tussen de echtelieden, waarop zij voortaan afzonderlijk sliepen.

Op zondag 22 september 1743 is Catharina van huis weggelopen naar het huis van de moeder van haar man. Zij stelde daar zich aan als een dol en uitzinnig mens. De oude mevrouw Suys, omdat dit reeds enkele keren eerder was gebeurd, zei onder andere: "Kind blijf hier, uw man moet naar Den Haag en als hij weg is, ga dan weer naar huis". Zij antwoordde: "Dat verdoem ik om weermom bij hem te gaan; ik had liever dat de duvel mij de nek brak. Ik benam hem liever het leven, al moest ik daarvoor op het schavot sterven".

Ook Hillegond van Waas, huisvrouw van David de Vos, legt op vordering van de notaris en procureur Fredrik Luijt een uitvoerige verklaring af, Zij doet dit op 15 juli 1757. Zij en haar overleden vader Pieter van Waas hebben alhier gewoond. Zij waren zeer familiär ten huize van de heer Suys en ook hij bij hen. Zij kennen hem daardoor als een man van goede aard en inborst, alleszins inschikkelijk en toegevend om met zijn vrouw ruzie en onaangenaamheden te vermijden. Daarentegen had Catharina een ongemakkelijk humeur en was zij de oorzaak van veel huiskrakeel met haar man. Zij verwekte hem vaak tot toorn door sarren en plagen. Bijna dagelijks gebruikte zij tegen haar man onbehouwel brutale en bordeelachtige uitdrukkingen.

Zij vertoonde al kort na hun huwelijk, zo'n onordelijk gedrag, dat het huishouden totaal in de wafl werd gebracht,

Veel van de onaangename en onbehoorlijke voorvallen heeft zij zelf waargenomen, maar ook van anderen en van de gediensigen in huis gehoord. Zo heeft de dienstmeid Clasina - zij woonde in Utrecht met haar man Matthijs van Swol - bij het echtpaar Suys gewoond. Toen de heer Suys met zijn vrouw enige dagen naar zijn hofstede Lange Steijn wilde gaan, weigerde mevrouw dit en zei, dat hij Clasina maar moest meenemen. Nadat hij enige dagen daar vertoefd had en weer thuis kwam, vroeg zijn vrouw hem of de meid hem na genoeg had kunnen dienen. Toen hij dit argeloos bevestigde, verweet Catharina hem, dat hij met de meid de hoer speelde. Hij antwoordde, dat als zij dat meende, zij maar mee naar buiten moest gaan. Een week of drie later verzocht de heer Suys zijn vrouw weer om mee naar de hofstede te gaan, zij weigerde en zei, dat hij daar zijn vermaak met de meid Clasina maar moest nemen. Zij zou thuis blijven en zou wel zien, wat zij zou doen voor tijdverdrijf en als zij om een man verlegen zat. De heer Suys en de meid zijn toen enige dagen op de hofstede geweest en toen zij op een avond weder in de stad kwamen, is mevrouw weer aan het schelden geslagen. Clasina kon het toen niet langer verdragen, dat zij voor hoer werd uitgemaakt. Zij zei te willen vertrekken en kwam om haar loon. Mevrouw bedaarde en overreedde haar te blijven. Enige dagen later kregen de heer Suys en zijn vrouw aan tafel weer ruzie over deze kwestie. Toen de heer Suys zijn vrouw bedoord vroeg te zwijgen, zei ze, dat ze het er niet bij zou laten, maar met porselein zou donderen en met glazen zou hagelen, dat zij er de boel aan waagde, al zou zij of haar man op het schavot sterven. Toen Clasina hoorde, dat er weer woorden over haar waren, verdiedigde zij zich tegen het schelden en hield aan haar geld te krijgen en te vertrekken. De heer Suys kon haar op dat moment niet betalen en daarom had zij genoeg genomen met een "endje kant".

Ook daarna kwam het telkens voor, dat als de heer Suys weg was geweest, zijn vrouw hem verweet, dat Clasina of een ander vrouwspersoon bij hem geweest zou zijn. Toen de heer en mevrouw Suys eens van buiten thuis kwamen, zei hij: "Caalief, als het niet zo laat was, zou ik eens bij mijn moeder gaan kijken". Waarop zij zei: "Ik wou, dat je met de tijding thuis kwam, dat jouw moer de moord was gestoken. Maar het leven is er ingebrand en de ziel erin geroest. Jouw dochter (kind uit eerste huwelijk) is nou kapot en nu wil ik uw moer wel voor de dwaal geven". De heer Suys was daar ten zeerste door ontroerd, maar toen hij

zijn vrouw daarop bestraffend toesprak, viel zij zodanig op hem aan, dat getuige hem heeft moeten ontzetten.

Veel van de huiselijke ruzies kwamen ook voort uit het feit, dat zij bekrompen moesten leven door de vele schulden. Een keer dat getuige met de heer en mevrouw Suys en haar overleden vader op de hofstede aan de Broekweg waren geweest, reden zij kijvende de stad in. De heer Suys verzocht haar haar fatsoen te houden, waarop zij antwoordde: "Fatsoen koopt men bij de zilversmid, dat hebt gij reeds lang verloren.

Maar als u maar dood is, dan sullen wij nieuw fatsoen kopen. Wat weet gij van 'fatsoen. Gij hebt geen geld". Nadat zij thuis waren gekomen, stelde zij zich als een uitzinnig mens aan, wierp een tafel met alles wat daar op stond omver en gooide haar man een bierglas in het gezicht, zodat hij bloedde en daarna met een pleister rond moest lopen. Hij is met een lidteken het graf ingegaan. Catharina is toen ten huize van getuige en haar vader voor een paar dagen verbleven, waarna de heer Suys is gekomen en

Vijf officieren, w. o. Govert Suys, van een Gouds Schuttersvandel 1653. Geschilderd door Ferdinand Bol. Eig.: Museum Catharina Gasthuis. Foto: Tom Haartsen.

zij tegen hem zeide: "Gij dogt niet, dat ik u staen dorst, maer al was gij nog eens soo groot, jae al was gij de duijvel, ik sou voor u niet loopen". Waarop Suys zei: "Gij sijt een onverstandig mensch. Daar sijn geen redenen tegens u te gebruiken".

De heer Suys op een keer thuiskomende uit het gewone gezelschap van heren uit de regering van de stad begroette zijn vrouw, waarop zij op een ruwe en onbeschofte wijze antwoordde en met onbetamelijke taal over het gaan in dat gezelschap sprak. De heer Suys zei daarop in alle vriendelijkheid: "Caalief, als gij uw fatsoen hield, kondt gij soo wel in het vrouwengezelschap gaan als ik in dat van de mannen". Waarop zij hem tegenwierp: "Wat praatjes van fatsoen, jouw moer houdt het geld onder haar oksels. Gij zijt maar een kale jakhals. Ik wou, dat je moer morgen zo stijf lag als een kerkdeur, ik zou glazen klokken in de hemel luiden en dan zou ik het oude wijf haar geld door de stad laten rijden".

Zo hebben zich nog veel meer onverkwikkelijke gebeurtenissen voorgedaan. In 1743 heeft Catharina de scheidingsakte getekend en is zij naar haar moeder in Haastrecht gegaan.

Einde van het juridische steekspel?

In het nieuwe proces beantwoordde op 29 mei 1758 François de Bas, de procureur van het weeshuis, het aalmoezenershuis, de diakenen van de Nederduits Gereformeerde Gemeente en de weeskamer, respectievelijk de stad Gouda; de eisen van Catharina door er op te wijzen, dat geen van de gedagvaarde personen - hetgeen aan de eiseres volkomen bekend was - bij het testament tot wettig erfgenaam was aangewezen. Dit betekende, dat als zij meende, dat de respectieve wettige erfgenamen door mr. Govert Suys nagelaten, mede in het proces dienden te worden betrokken, diverse andere personen eveneens gedagvaard hadden moeten worden. In het testament was echter duidelijk gesteld, dat de gehele nalatenschap tot liquiditeit moest worden gebracht en daarna naar de weeskamer moest worden overgebracht. Daar moest de nalatenschap onder de administratie van de weesmeesters als fideicommissair goed verblijven, totdat "ter tijd en wijle" de gerechtigden in de respectieve vierde parten zouden zijn uitgestorven. Daar eiseres het testament in handen had weten te krijgen en wist wat daar in stond, kon niet anders gesteld worden, dan dat het tot een onredelijke toepassing van rechtsmiddelen geleid zou hebben, indien eiseres ook nog Agnesia Oosterling, de weduwe van wijlen Cornelis van Leeuwen en haar vier minderjarige kinderen zou hebben opgeroepen - wat zij blijkbaar het Hof voorgaf te zullen doen - om voor het Hof te verschijnen, omdat deze personen nooit zonder de medewerking van de

weesmeesters een akkoord zouden hebben kunnen sluiten (het verband van fideicommiss kon immers niet verbroken worden. Geen van de erfgenamen kon daardoor over zijn deel in deze goederen beschikken). Zou het Hof dit hebben toegestaan, dan zouden de gedaagden niet anders gedaan hebben, dan zich trachten te bevrijden van dit gerechtelijke bevel.

Verdediger stelde vast, dat de eisen ten aanzien van zijn cliënten en de argumentatie van die eisen vrijwel niet verschillen van die in het proces van eiseres tegen de notaris en procureur Fredrik Luijt, welk proces voor de Hoge Raad diende. Dat de conclusie van de verdediging voor de Hoge Raad door de procureur Fredrik Luijt was geweest, dat de eis van eiseres berustte op "vuilaardige en calumnieuze" beschuldigingen met betrekking tot Jacobal Gamaaij en mr. Govert Suys, Beschuldigingen, die eiseres dus niet waar had kunnen maken. Waarmede de procureur Fredrik Luijt mede aantoonde de gronden waarop in 1743 de scheiding tussen eiseres en haar man was gebaseerd. Hierdoor was het ook onwaarschijnlijk, dat - waar de geschiedenis ter plaatse genoeg bekend was - voor het overlijden van mr. Govert Suys een verzoeken tussen de echtelieden tot stand zou zijn gekomen en Catharina weer bij haar man in huis zou zijn komen wonen. Alles wat zij tegen de geldigheid van de akte van scheiding had ingebracht, was daardoor "onverschillig, impertinent en irrelevant".

Verdediger stelde vast, dat de zaak tussen eiseres en de procureur Fredrik Luijt voor de Hoge Raad in Holland in staat van wijzen was gekomen en dat zijn cliënten nu in feite met een onnodige procedure voor het Hof waren lastig gevallen.

Eiseres had de procedure voor de Hoge Raad en ook die voor het Hof kunnen vermijden, indien zij begrepen had, dat na het vonnis in eerste aanleg, het onwaarschijnlijk was, dat voor een hogere rechtbank een ander oordeel gegeven zou worden. Zouden de gedaagden evenals de eiseres uit zijn op het voeren van onnutte en niet noodzakelijke processen, dan had de eiseres daar ruimschoots gelegenheid toe gegeven. Gedaagden verlangden echter ernstig naar een spoedige en definitieve beslissing van de Hoge Raad in de zaak tussen de eiseres en de procureur Fredrik Luijt. Daarom achtten de gedaagden het niet nodig om op de verdere argumenten van eiseres in deze zaak in te gaan. Zij vroegen het Hof dan ook eiseres haar eis te ontzeggen en haar te veroordelen tot het betalen van de kosten, indien zij tot verdere procedures zou besluiten.

De vonnissen, die in deze kwesties zijn geweest, zijn niet in de archieven van Gouda aanwezig. Aangenomen kan worden, dat het testament

van de heer Suys uiteindelijk naar zijn bedoelingen uitgevoerd is kunnen worden. Over een lange reeks van jaren zijn in het archief van de weeskamer de rekeningen aanwezig, waarin door de weesmeesters jaarlijks voor drie staken (de vierde stak stierf uit bij het overlijden van Francyntie Bol, bejaarde dochter) rekening en verantwoording werd afgelegd van de ontvangsten en uitgaven met betrekking tot hun aandeel in de nalatenschap. De laatste in het archief aanwezige rekening is de 86e rekening, gesloten in december 1851. Er was in lot A nog een bedrag van f 107,90, dat aan twee gerechtigden toeviel, te weten aan Anna van Leeuwenf 88,31 en aan Teuntje Francina Volkersf 19,59.

De weesmeesters hebben bezwaren

Te 's-Gravenhage bevindt zich in het Centraal Bureau voor Genealogie in een dossier "Hand-schriften van voor 1800" een gedrukt stuk (anno 1769?) waaruit blijkt, dat de weesmeesters van Gouda een proces gevoerd hebben in verband met verschuldigde belastingen. Het opschrift van dit stuk luidt: "Advies van de Provinciale Reekenkamer op de requeste van weesmeesteren van de stad Gouda, noopens het collateraal van seekere erfportie, met last van fideicommiss op de overige geïnstitueerde erfgenaamen van wijlen mr. Govert Suys in het laatst een vierde part van sijn nalatenschap gedevolveert, Overgenomen 7 november 1767". Met inkt staat op het stuk geschreven: "Deliberatie, 3 february 1768, Deliberatie 7 April 1768, En het versouk van weesmeesteren geacordeert". Blijkbaar hebben de weesmeesters niet tevergeefs bezwaar gemaakt tegen deze belasting.

Einde erfenis en erven

"Een gemiste erfenis" luidt het opschrift van dit artikel. Niet alleen geldt dit voor Catharina van Leeuwen. Maar het geldt ook voor de schrijver van dit artikel. Zijn overgrootvader, Hermanus Jan Willem van Meurs, geboren 3 december 1828 te Gorinchem, overleden 14 mei 1894, is nog bij de weesmeesters van Gouda aangemeld. Waarschijnlijk zijn de mutaties nadien niet tijdig meer doorgegeven, zodat zijn nakomelingen geacht werden uitgestorven te zijn. Veel van de gerechtigden tot een deel van de erfenis hebben de veranderingen in hun familie aan de weesmeesters doorgegeven. Doordat de weesmeesters een register bijhielden en bovendien de ontvangen officiële bewijzen bewaarden, is een verzameling van geboorte- huwelijks- en overlijdensgegevens ontstaan. Waarin veel te vinden is voor hen die onderzoek doen naar hun voorgelacht. Zelf heeft de schrijver gegevens gevonden, die in het archief van Zaltbommel, de stad waar zijn voorgelacht woonde, niet aanwezig waren.

Toch nog tevreden erven

Hoe kwam de schrijver er toe in Goudse archieven naar gegevens over zijn voorouders te gaan zoeken? In de archieven van Zaltbommel vond hij een akte van 26 februari 1796 waarbij de voogd van Metta Hermina van Leeuwen, minderjarige dochter van Wilhelmus Antonius van Leeuwen en Beatrix Mesteecker, de heer Pieter Huyser Franszoon te Gouda machtigt, om gedurende haar minderjarigheid, haar jaarlijkse aandeel in de boedel van wijlen mr. Govert Suys in ontvangst te nemen en daarvoor te quiteren. Metta Hermina trouwt te Zaltbommel 26 april 1797 met Cornelis van Meurs, Dit echtpaar kreeg 22 januari 1798 een zoon Cornelis Jan Willem. Zijn vader Cornelis overleed 18 februari 1798. Cornelis Jan Willem en zijn moeder Metta Hermina verhuisden in 1800 naar Gorinchem, waar Metta Hermina hertrouwde met Machiel van der Steen. Rest nog op te merken, dat door schrijver (nog?) geen familierelatie tussen Catharina van Leeuwen en Cornelis van Leeuwen, predikant te Veen vastgesteld kon worden. De ouders van Cornelis, Cornelia en Neela zijn Benjamin van Leeuwen en Jannetie van Hoogstraaten. Hun andere kinderen waren niet gerechtigd tot een deel van de erfenis. Al hun kinderen (6) zijn te Gouda geboren.

Wegens de interessante geschiedenis van de nalatenschap en doordat de schrijver aanvullende gegevens over zijn eigen voorgelacht heeft gevonden, is de erfenis van mr. Govert Suys ook nu nog van waarde en kan zij dit ook voor anderen zijn. Het is dan toch géén gemiste erfenis!

BRONNEN

De gegevens voor dit artikel zijn ontleend aan:

1. J. J. de Jong, Met goed fatsoen. De elite in een Hollandse stad, Gouda 1700-1780 (Hollandse Historische Reeks 5, z.p. 1985) 332 en 373/374.
2. Streekarchief Hollands Midden, Inventaris 1.11 Oud notariael archief nr. 706, fol. 228 e.v. Inventaris 1.16.04 Archief Weeskamer, in hoofdzaak de nummers 202.01, 202.09-11, 202.12, 202.22-23, 202.36-39.

Naschrift.

Ten behoeve van genealogisch onderzoek en andere geïnteresseerden wordt een computer-uitdraai aangeboden aan het Streekarchief Hollands Midden te Gouda van de transcripties, welke de schrijver heeft gemaakt in verband met zijn eigen onderzoek inzake mr. Govert Suys en de familie Van Leeuwen.